

Preferatul meu, un fragment din *Scrisoarea III* de Mihai Eminescu

O revoltă lirică la adresa unui neam distrus, pierdut în neant. O poezie scrisă în trecut, pentru prezentul de atunci, valabilă și... astăzi:

O țară sfărâmată de incompetență, cu un trecut măreț, uitat însă în favoarea unei epoci mizerabile, în care inteligența devine neînsemnată, ba chiar nulă.

Din secvența „*De-așa vremi se-nvredniciră cronicarii și rapsozii / Veacul nostru ni-l umplură saltimbancii și irozii*” ne putem da seama de respectul poetului față de înaintașii săi, față de vremurile trecute: fiecare zi avea o importanță vitală, lupta era dominată de inteligență, conducătorii erau demni și puternici, banul își avea valoare prin folosirea lui în scopuri nobile. Epoca elogiată de Mihai Eminescu a rămas în istorie ca un model, dar imposibil de reprodus; păcat este că ...mințile înguste au uitat și modelul, ce să se mai gândească la urmare! Nu eram și atunci români? Nu eram și atunci urmași ai unui neam ce a adus schimbarea? Unde este neamul vechi lăudat de poet? Iată cum își mustră el însuși semenii mediocri: „Voi sunteți urmașii Romei? Niște răi și niște fameni! / I-e rușine omenirii să vă zică vouă oameni!”, versuri prin care Mihai Eminescu își arată disprețul față de oamenii maturi ce ar trebui să fie modele de demnitate și curaj, o flacără mereu aprinsă pentru speranța întregului popor în mai bine. Acești indivizi plini de mândrie deșartă sunt cei aleși de societate, fapt ce ne face să realizăm cel puțin două lucruri: în primul rând, alegem să fim conduși de conducători ce nu știu să conducă, dar numai atât au ...oamenii mari de ales; așa cum spunea și George Orwell, „un popor care alege politicieni corupți, hoți, impostori și trădători, nu este victimă, ci complice”! Iar în al doilea rând, candidații sunt scursuri ale societății; cei demni de asemenea slujbă o consideră... mizerabilă. Platon spunea că „una dintre pedepsele pentru refuzul de a participa la viața politică este aceea că vei ajunge condus de inferiorii tăi”, mesaj transmis și de poet în versurile „*Dintr-aceștia țara noastră își alege astăzi solii! / Oameni vrednici ca să șază în zidirea sfintei Golii*”.

Oameni ai eternității pierduți în citate, neînțeleși, dar apreciați, iubiți și des roștiți, cu geniul lor nemuritor ce îi face pe alții înțelepți: „*În izvoadele bătrâne pe eroi mai pot să caut;/*

Au cu lira visătoare ori cu sunete de flaut / Poți să-ntâmpini patrioții ce-au venit de-atunci încolo? ”. Eroii ai omenirii, „O, eroi! Care-n trecutul de măriri vă adumbriseți, / Ați ajuns acum de modă, de vă scot din letopiseș...”, salvatori de vieți ce au ajuns acum uitați de neamul ce le datorează totul, pomeniți, grație culturii ce au semănat-o, iată ce sfidează indiferența! Cuvintele poetului „Și cu voi drapându-și nula, vă citează toți nerozii” reamintesc că inteligența este cea care produce cugetările de valoare, tot astfel cum Socrate ar fi spus „Folosește-ți timpul învățând de la alții, ca să obții cu ușurință informația, pentru care alții au muncit ani întregi”.

Versul „*Nu se nasc gloriei pe stradă și la ușa cafenelei*” exprimă un adevăr evident și în zilele noastre; ne face să realizăm dorința arzătoare pe care poetul o avea, aceea de a readuce poporul român pe locul cuvenit. Patriot convins, el este dezamăgit, considerând România o țară care, „plină de lene”, a renunțat la virtuțile ei, în favoarea plăcerilor de moment, ce aduc satisfacție de moment, nu mulțumire durabilă.

Toată tristețea pe care Mihai Eminescu o resimte este cauzată de comparația cu trecutul glorios pe care poetul îl iubește. El vedea potențialul în acest pământ binecuvântat, dar învinovățește oamenii slabi – forțe distrugătoare mai mari decât vitregiile naturii, pentru că au de partea lor ignoranța, lucrarea diavolului pe pământ: „*Spuma asta-nveninată, astă plebe, ăst gunoi / Să ajung-a fi stăpână și pe țară, și pe noi!*”. Datorită geniului său și gândirii sale vizionare, Eminescu se revoltă față de cei inferiori moral, criticându-i cu vorbe aspre: „*Tot ce-n țările vecine e smintit și stârpitură, / Tot ce-i însemnat cu pata putrejunii de natură / Tot ce e perfid și lacom, tot Fanarul, toți iloții; / Toți se scurseră aicea și formează patrioții*”, dând dovadă de un curaj asumat, pe care astăzi îl întâlnim din ce în ce mai rar tocmai pentru că este atâta ... libertate. (Dar ce folos că nu este și folosită în beneficiul umanității?) Poetul și-a susținut cu tărie ideile, plătind, parcă, nedrept cu propria-i soartă, dar ne-a lăsat nouă, celor câțiva interesați de modul lui de gândire, modelul demnei revolte: „*N-avem oameni ce se luptă cu retoricele sulii / În aplauzele grele a canaliei de uliți, / Panglicari în ale țării, cari joacă și pe funii, / Măști cu toate de renume din comedia minciunii?*”.

De fapt, Mihai Eminescu spunea că „patriotismul nu este numai iubirea pământului în care te-ai născut, ci mai ales iubirea trecutului fără de care nu există iubire de țară”, iar în acest poem, este dezvoltată această idee: „*Rămâneți în umbră sfântă, Basarabi și voi Mușatini, / Descălecători de țară, dătători de legi și datini, / Ce cu plugul și cu spada ați întins moșia voastră / De la munte pân’ la mare și la Dunărea albastră.*”

Impresionant este cât de vehement își critica poetul compatrioții ce-l făceau de rușine: „*Veștejiți fără de vreme, dar cu crieri de copil, / Drept științ-având în minte vre un vals de*

Bal-Mabil". Incompetența era, deci, evidentă, amintind de ceea ce spunea Michelangelo, care asocia îmbătrânirea prematură cu viciile – desfrâul, plăcerile lumești, păcatele. De acestea trebuie omul să se despartă, pentru a oferi ce este mai bun în slujba sa, înspre binele poporului său, în cazul avut în vedere. Desfrâul este exemplificat cu evocarea ironică a unor simboluri consacrate: „Au la Sybaris nu suntem lângă capiștea spoielii?”, Sybaris fiind cunoscut ca oraș al luxului în Antichitate, dar și al decăderii morale.

Din păcate pentru noi, cei foarte tineri, care înțelegem cât de cât ce se petrece astăzi în societatea românească, poemul critică defectele omului politic. Vorbital fără rost în încercarea de a atrage atenție și simpatie, aderare sau încredere, compromiterea prin vorbe și fapte josnice, într-o societate care oricum nu este încheată și în care, spre disperarea noastră, nimic nu funcționează onest. Iată un profil de politician caricaturizat: „*Vezi acolo pe uriciune fără suflet, fără cuget, / Cu privirea-mpăroșată și la fălci umflat și buget, / Negru, cocoșat și lacom, un izvor de șiretlicuri, / La tovarășii săi spune veninoasele nimicuri*”. Versul „O, te-admir, progenitură de origine romană!” se dorește tot o reală moralizare a falsului patriot, deși poetul creează o amară ironie, el însuși admirându-și poporul strămoș. De fapt, sunt criticate uitarea străbunilor, uitarea originilor, noblețea valorilor, curajul și demnitatea românilor în lume.

O trezire a spiritului profund uman la care însuși poetul aspira este ilustrată în versurile „*Și acum priviți cu spaimă fața noastră-sceptic-rece, / Vă mirați cum de minciuna astăzi nu vi se mai trece?*”. Se înțelege îndemnul esențial, că numai oamenii, cu voința lor sinceră, mai pot schimba ceva într-o lume pervertită. Doar poporul poate avea forța inimaginabilă a învingătorului mitologic, doar poporul unit la fapte bune ar putea atinge starea de victorie. Pentru că, așa cum spune Immanuel Kant, „un popor fără cultură este un popor ușor de manipulat”. Iar Mihai Eminescu, în această Scrisoare, compară oamenii cu niște larve ce au devenit fluturi doar datorită cunoașterii, comparație inspirată de la Victor Hugo („Omul nu e făcut ca să se târască în noroi, ci ca să-și deschidă aripile”).

Dezamăgirea se dovedește însă mult mai puternică și înrobește omul, poate pe nedrept, căci mulți își pun încrederea în superiori și în conducători. Autorul transmite ideea că aparențele sunt înșelătoare, iar noi ne oferim prea lesne încrederea celor de mai sus...: „*Când vedem că toți aceia care vorbe mari aruncă, / Numai banul îl vânează și câștigul fără muncă, Azi, când fraza lustruită nu ne poate înșela, / Astăzi alții sunt de vină, domnii mei, nu este-așa?*”. Citind poemul lui Eminescu, nu ai cum să faci abstracție de la această invitație la iluminare. Cei mai mulți dintre noi, mari sau mici, ne dăm seama astăzi că oamenii se lasă conduși de vorbe; este parcă și mai comod să te încrezi și să aștepți. Dar amăgiți de

promisiuni, numai după campanii electorale ne clarificăm în privința comediilor ieftine pe care le joacă – nu actorii buni, ci politicienii proști! Să fi știut Eminescu adevărul în privința dificultății de a schimba firea umană de la o epocă la alta? Să fi avut el viziunea asupra societății moderne? Doar un geniu ar fi putut formula adevăruri nepieritoare, în versuri, deși dureroase.

De aceea, probabil, poetul strigă deșteptarea la finalul poemului, ca omul care a deschis, în sfârșit, ochii și a văzut tot ceea ce se petrece în jurul său, să aibă curajul unei decizii. Romantic însă, poetul își exprimă și propria-i nefericire, îmbolnăvirea lui nu doar de melancolie, ci și de dorința ineputabilă de perfecțiune: „*Prea v-ați arătat arama, sfâșiind această țară, / Prea făcurăți neamul nostru de rușine și ocară, / Prea v-ați bătut joc de limbă, de străbuni și obicei, / Ca să nu s-arate-odată ce sunteți – niște mișei!*”. Simțim cum poetul strigă în această secvență așa cum strigă personajul lui Edvard Munch, din celebra pictură „Strigătul”. Și-ar dori poetul ca politicianului de astăzi să îi fie frică de popor, dar ...ce să vezi, nu mai sunt voci cu strigăte vehemente („*Da, câștigul fără muncă, iată singura pornire; / Virtutea? E-o nerozie; Geniul? O nefericire.*”).

Mai grav, este sugerată și ideea că greșeala politicianului, a conducătorului este crimă, pentru că afectează milioane de cetățeni. Oricât ar căuta un asemenea tip vina în altă parte decât în capul său, se vede limpede cine greșește. Nesimțirea este că nu își asumă faptele, scuzându-se pe baza unor absurdități – hotărâri, principii, studii etc.

Culmea este că, de-a lungul secolelor, omul a mai și învățat să mintă „frumos”, iar de la minciună la hoție nu a mai fost decât o treaptă. Și și-au jucat bine rolul, cum ar spune un proverb vechi, „dacă minți, să minți, în așa fel încât să crezi și tu”. Ce stări trebuie să fi trăit și Mihai Eminescu, privindu-și contemporanii corupți, dacă a „strigat” vehement: „*Prea v-ați arătat arama, sfâșiind această țară, / Prea făcurăți neamul nostru de rușine și ocară*”. De mințit poate nu este greu – pentru „mișei”, dar ceea ce rămâne în urma lor stricat, greu mai poate fi îndreptat.

Cu toate acestea, mândria a fost o virtute a acestui neam, moștenită de la daci, în sensul de demnitate, de ipostază asumată, chiar în situație-limită. Așa se explică alegerea lui Mircea cel Bătrân drept model de geniu al înțelepciunii românești, remarcabilă fiind scena înfruntării lui Baiazid („—*De-un moșneag, da, împărate, căci moșneagul ce privești / Nu e om de rând, el este domnul Țării Românești. / Eu nu ți-aș dori vreodată să ajungi să ne cunoști, / Nici ca Dunărea să-nece spumegând a tale oști. (...) Eu? Îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul... / Și de-aceea tot ce mișcă-n țara asta, râul, ramul, / Mi-e prieten numai mie, iar ție*

dușman este; / Dușmănit vei fi de toate, făr-a prinde chiar de veste; / N-avem oști, dară iubirea de moșie e un zid / Care nu se-nfiorează de-a ta faimă, Baiazid!”).

Astfel, în concepția marelui nostru poet, o țară este reprezentată de trecutul ei, fie că îl poartă ca pe-o povară, fie că îl arată ca un titlu de glorie. Așa că este posibil să scăpăm de hoți, de mișei, de dușmani, dar niciodată de trecut. Poate nu am avut victorii răsunătoare, poate nu ne-am impus prin cuceriri importante – decât poate doar cucerirea libertății, a independenței, a unității – dar nu ne-am lăsat călcați în picioare. Și atunci de ce să ne lăsăm învinși de cei ce locuiesc același teritoriu, dar o fac în detrimentul echității?

Eu sunt mândră de gloriosul trecut al țării mele. Nu ne cunoaște o lume întreagă, dar asta nu ne împiedică să fim fericiți în fărâmele de bună credință ce ne-au mai rămas! Bine ar fi însă dacă ne-am raporta la trecut ca la un reper valoric, așa cum ne sugerează poetul: *„Dar lăsați măcar strămoșii ca să doarmă-n colb de cronici; / Din trecutul de mărire v-ar privi cel mult ironici.”*

Contrastul dintre trecut și prezent este evident și în timpul nostru, nu doar în vremea lui Eminescu... Mai dureros este pentru noi că dictatura din comunism a fost înlocuită cu alte stăpâniri: minciuna, lenea, corupția, lipsa de responsabilitate, trădarea chiar! Ultimele patru versuri ale poeziei fac cât toată poezia la un loc, înscriu, parcă, în cremene mesajul poetului: *„Cum nu vîi tu, Țepeș doamne, ca punând mâna pe ei, / Să-i împarți în două cete: în smintiți și în mișei, / Și în două temniți large cu de-a sila să-i aduni, / Să dai foc la pușcărie și la casa de nebuni!”*. Conducătorul de temut din Evul Mediu românesc a devenit un simbol al disperării în lupta cu mișelia contemporanilor... Pentru cei înțelepți, aceasta trebuie receptată ca o metaforă și nicidecum ca o instigare la crimă.

Înțelegem, așadar, că mesajul poemului *Scrisoarea III* este un îndemn la luptă, dar o luptă pentru valori imuabile, vechi, dar reprezentative pentru noi, ca popor. O capodoperă scrisă nu doar de dragul artei, ci mai ales din iubirea de neam, *Scrisoarea III* poate fi interpretată ca ... o poveste de dragoste între om și țară. În dragoste există suferință, iar armonia se cucerește prin eforturi chinuitoare. Poetul nostru a fost condamnat la... scris, alții... la detenție. Noi? La încercarea de a suporta tot mai împovărătoarea umilință a celor nedrepti („mișei”, cum i-ar numi poetul).

Luați, deci, acest poem drept un strigăt de disperare al unui îndrăgostit.